

بوم‌محوری در طراحی فضاهای شهری فراغتی در ایران* بررسی تطبیقی ابعاد و مؤلفه‌های سرزندگی در خیابان‌های قیام و دهم فروردین شهر یزد

محمدرضا نقصان محمدی^۱، فاطمه دهقان^{۲*}

^۱ استادیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه یزد
^۲ کارشناس ارشد طراحی شهری، مدرس دانشگاه، دانشگاه یزد

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۴/۱۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۱/۱۸

چکیده

فراغت، از نیازهای فطری انسان و فضای شهری فراغتی، بستر مجموعه مشغولیت‌های آزادانه و توأم با لذت مردم در زمان فراغت در شهرهاست که متأسفانه در شهرهای ایرانی چنان‌که باید بروز نیافته است؛ زیرا کالبد، عملکرد و معنای فضاهای شهری بالفعل و بالقوه نه تنها با انتظارات عام از فضاهای فراغتی بلکه با ویژگی‌های مؤثر بوم‌اعم از طبیعی، اجتماعی، فرهنگی و رفتاری نیز سازگار نیست. لذا فضاهای فراغتی، فضاهای کم‌رونقی هستند که شهروندان در آن احساس بی‌هویتی، عدم حس تعلق و لذت می‌نمایند و فراغت واقعی را تجربه نمی‌کنند. از این رو اساس مقاله، چستی فضای شهری فراغتی و چگونگی طراحی بوم‌محور آن، متناسب با بوم طبیعی و انسانی و تدوین اصول طراحی این فضاهاست، با این هدف که کیفیت، سرزندگی و سازندگی مورد انتظار برای فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی شهروندان و کسب لذت از اوقات فراغت برآورده گردد. لذا با اذعان به نقش طراحی شهری و شناسایی ویژگی‌های فضای شهری فراغتی و طراحی بوم‌گرایانه به‌طور عام به روش تحلیل محتوا و آگاهی از ویژگی بوم فراگیر ایران، شهرها و شهروندان ایرانی به روش توصیفی، اصول و معیارهایی، به عنوان راهنمای طراحی فضاهای شهری فراغتی در ایران به‌طور خاص، ارائه گردید. در ادامه، پژوهش با استفاده از روش‌های پیمایشی و مقایسه‌ای و با هدف تحلیل شاخص‌های مؤثر بر سرزندگی فضاهای فراغتی و مقایسه این شاخص‌ها در خیابان قیام و دهم فروردین در شهر یزد به انجام رسید. نتایج این بررسی نشان می‌دهد خیابان قیام نسبت به خیابان دهم فروردین، به دلیل موقعیت در بافت تاریخی و هم‌جواری با بازار سنتی شهر از یک طرف و ویژگی‌های کالبدی، تنوع عملکردی و حضورپذیری‌اش از طرف دیگر، شرایط مناسب‌تری برای گذران اوقات فراغت شهروندان به‌وجود آورده است. هر چند نتایج این پژوهش حکایت از آن دارد که حتی خیابان قیام نیز دربرگیرنده ویژگی‌هایی است که برای حضور مستمرتر و هدف‌مندتر شهروندان نیازمند اتخاذ رویکردهایی متفاوت و کارآتر بر اساس ویژگی‌های فرهنگی، بومی و محلی شهر یزد است.

واژگان کلیدی: فراغت، فضای شهری، فضای شهری فراغتی، طراحی بوم‌گرا.